

До 120-річчя з дня народження академіка К. Ф. Стародубова

УДК 669(477.63)''19''(092)(01)

DOI: 10.30838/J.PMNTM.2413.040723.63.985

АКАДЕМІКИ ОЛЕКСАНДР ПЕТРОВИЧ ЧЕКМАРЬОВ ТА КИРИЛО ФЕДОРОВИЧ СТАРОДУБОВ – ВИДАТНІ ІНТЕЛЕКТУАЛИ ТЕХНІЧНОЇ ДУМКИ ПРИДНІПРОВ'Я

МИРОНЕНКО М. А.^{1*}, канд. техн. наук, доц.,
МИЩЕНКО Т. М.²

^{1*} Кафедра управління та адміністрування, Науково-навчальний інститут промислових та бізнес технологій Українського державного університету науки і технологій, пр. Гагаріна, 4, 49600, Дніпро, Україна, тел. +38 (095) 785-06-03, e-mail: mironik2004@i.ua, ORCID ID: 0000-0001-6316-6778

² Патентно-технічний відділ, Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первозчителів слов'янських Кирила і Мефодія, пр. Д. Яворницького, 18, 49600, Дніпро, Україна, тел. +38 (0562) 47-45-37, e-mail: mishenko-ptv@ukr.net

Анотація. Постановка проблеми. Українські академіки О. П. Чекмарьов та К. Ф. Стародубов відомі не лише на Придніпров'ї, а й в усій Україні, Європі та світі. Досягнення їхнього інтелектуального генію актуальні й донині. **Мета статті** – на прикладі аналізу фондів патентно-технічного відділу обласної бібліотеки продемонструвати важливість творчої спадщини вчених у нашому сьогоденні. **Висновок.** Інтелектуали технічної думки, академіки О. П. Чекмарьов і К. Ф. Стародубов залишили по собі неабиякий спадок наступним поколінням вітчизняних вчених. Зокрема, в фондах патентно-технічного відділу Дніпропетровської обласної бібліотеки у вільному доступі є понад 100 охоронних документів, які свідчать про глибину технічного генію вчених у форматі авторських свідоцтв та патентів. Щоправда, для широкого загалу відкрито лише фонди починаючи від 1967 року. І навіть у такому дещо обмеженому вигляді спадщина вчених вражає своїм масштабом. Наведений у статті матеріал перш за все буде корисним тим, хто цікавиться історією становлення вітчизняної металургійної науки.

Ключові слова: патентно-технічний відділ; академік; вчений; інтелектуальна власність; наукові школи

ACADEMICIANS OLEKSANDR PETROVYCH CHEKMAREV AND KYRYLO FEDOROVYCH STARODUBOV – OUTSTANDING INTELLECTUALS OF TECHNICAL THOUGHT OF THE DNIPRO REGION

MYRONENKO M.A.^{1*}, Cand. Sc. (Tech.), Assoc. Prof.,
MISHENKO T.M.²

^{1*} Department of Management and Administration, Institute of Industrial and Business Technologies Ukrainian State University of Science of Technologies, 4, Naharin Ave., Dnipro, 49600, Ukraine, tel. +38 (095) 785-06-03, e-mail: mironik2004@i.ua, ORCID ID: 0000-0001-6316-6778

² Head of Patent-Technical Department, Dnipropetrovs'k Universal Scientific Library named after Apostles of the Slavs Cyril and Methodius, 18, Dmytro Yavornytsky Ave., Dnipro, 49600, Ukraine, tel. +38 (0562) 47-45-37, e-mail: mishenko-ptv@ukr.net

Abstract. Problem statement. Ukrainian academicians O.P. Chekmaryov and K.F. Starodubov is known not only in the Dnipro region, but also in Ukraine, Europe and the world. The achievements of their intellectual genius are relevant to this day. **The purpose of the article.** Is to demonstrate the importance of the creative heritage of scientists in our time using the example of the analysis of the patent funds and technical department of the regional library. **Conclusions.** Intellectuals of technical thought, academicians O.P. Chekmaryov and K.F. Starodubov left quite a legacy to the next generation of national scientists. In particular, in the patent funds and technical department of the Dnipropetrovs'k Regional Library, more than 100 security documents are freely available, which testify to the depth of the technical genius of scientists in the form of copyright certificates and patents. However, only funds since 1967 have been open to the general public. And even in this somewhat limited form, the legacy of scientists is impressive in its scale. The material presented in this article will primarily be useful for those interested in the history of the development of the national metallurgical science.

Keywords: patent and technical department; academician; scientist; intellectual property; scientific schools

Постановка проблеми. Імена академіків Олександра Петровича Чекмарьова, 120-річчя від дня народження якого відзначали у 2022 році, та Кирила Федоровича Стародубова, 120-річчя від дня народження якого будемо відзначати у 2024 році, на теренах Придніпров'я від 1920-х і до наших днів мають широкий відгомін у місцевих виданнях, як періодичних, так і наукових. Саме спираючись на інформацію, яку можливо отримати у патентно-технічному відділі Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки, спробуємо проаналізувати інтелектуальні пошуки двох видатних академіків – засновника української школи металургів-термістів К. Ф. Стародубова та організатора й ідейного натхненника української школи металургів-прокатників О. П. Чекмарьова.

Мета статті – на прикладі аналізу фондів патентно-технічного відділу обласної бібліотеки продемонструвати важливість творчої спадщини вчених у нашому сьогоденні.

Аналіз публікацій. В фондах Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки в наявності лише дві друковані праці, у яких наведено перелік охоронних документів, співавторами у розробленні яких були академіки О. П. Чекмарьов та К. Ф. Стародубов [1; 2]. Але в жодній з них не проведено деталізацію правоохоронних документів у розрізі фіксації заявників підприємств-правовласників інтелектуального доробку творчих наукових колективів. Тому вважаємо за потрібне поглянути на проблему під таким кутом зору.

Результати досліджень. Перш ніж висвітлити означену тему, подамо коротку історичну довідку.

Патентно-технічний відділ КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія» (скор. ДОУНБ) – один із найбільших у регіоні центрів збору інформаційних ресурсів з інтелектуальної власності.

Патентно-технічному відділу 65 років. У 1957 році створено сектор патентної літератури в Дніпропетровській обласній

універсальній науковій бібліотеці. А в 1958-му сектор перетворився на відділ. Саме з цього часу ми ведемо свою історію.

Патентно-технічний відділ – один із найбільших у бібліотеці. Спеціалізований фонд відділу – складова частина фонду бібліотеки. Тут зберігається унікальний фонд з 1924 року. Він містить інформацію про винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, найменування місць походження товарів, топографії інтегральних мікросхем, програм для ЕОМ, баз даних, селекційних досягнень.

Відділ має унікальну колекцію патентно-правової літератури з широкого кола питань: правової охорони інтелектуальної інформації та документації, міжнародного співробітництва. Вітчизняний патентний фонд забезпечений річними та підсумковими показниками у повному обсязі і дає можливість проведення практично будь-якого патентного пошуку.

На сьогоднішній день фонд відділу становить близько 2 млн одиниць на різних видах носіїв. Специфіка і популярність патентної інформації полягає в тому, що вона сама по собі є одним з елементів державної патентної системи правової охорони промислової власності.

Незважаючи на економічні труднощі, яких зазнає держава, науковий потенціал Дніпропетровської області залишається значним.

Під час підготовки довідково-бібліографічних видань щодо наукової діяльності академіків О. П. Чекмарьова та К. Ф. Стародубова автори цієї статті опрацювали чималий масив інформації стосовно патентної активності цих вчених.

У вільному доступі в патентно-технічному відділі ДОУНБ є охоронні документи, починаючи з 1967 року. Згідно з ними, академік О.П. Чекмарьов за період 1967–1975 років був зазначений в охоронних документах 55 разів, зокрема, у чотирьох закритих патентах [1]. У той же час академік К. Ф. Стародубов зазначений як співавтор у 60 охоронних документах за період 1967–1981 років.

Цікавою бачиться деталізація щодо підприємств-правовласників охоронних документів на право інтелектуальної

власності, співавторами у яких був академік К. Ф. Стародубов (табл.).

Таблиця

Підприємства-правовласники патентів, співавтором у яких був академік К. Ф. Стародубов

№ п/п	Підприємство-заявник (правовласник)	Кількість охоронних документів
1	Інститут чорної металургії	38
2	Дніпропетровський металургійний інститут	15
3	Криворізький металургійний завод	5
4	Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона	2
5	Комунарський металургійний завод	2
6	Миколаївський кораблебудівний інститут	1
7	Український державний інститут з проєктування металургійних заводів «Укрдїпрометз»	1
8	Український науково-дослідний інститут металів	1

У цілому ж науковий доробок Стародубова-вченого складає 12 монографій та підручників, понад 70 авторських свідоцтв СРСР та інших країн та близько 500 наукових та публіцистичних статей. Наукова школа академіка К.Ф. Стародубова співставна з науковою школою академіка О. П. Чекмарьова – 10 докторів та 65 кандидатів технічних наук, які захистились під його безпосереднім керівництвом. Усього ж понад 110 вчених-термістів вважали себе учнями академіка. Зазначимо, що під керівництвом академіка О. П. Чекмарьова було захищено 120 докторських та кандидатських дисертацій.

Нині під егідою КЗК ДОУНБ імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія готується до друку бібліографічний покажчик праць академіка К. Ф. Стародубова, приурочений до 120-ліття від дня народження засновника української школи металургів-термістів. Видання заплановане до виходу в світ на початку 2024 року.

У ньому, окрім інформації про патентно-технічну активність академіка К. Ф. Стародубова, наведено статті вченого та про нього у місцевих періодичних виданнях, як то обласні газети «Зоря», «Прапор юності», «Дніпро вечірній» та «Дніпровська правда», інститутські

багатотиражки «Кадри металургії», «Молодий будівельник» та «Артемівець», а також заводські газети «Придніпровський металург», «Трибуна металурга» тощо.

Загальна кількість статей у перелічених вище виданнях перевищує 100 позицій. Також близько 300 статей містять згадки про діяльність академіка К. Ф. Стародубова.

Покажчик має своєю аудиторією всіх, хто цікавиться історією науки.

Висновки

Інтелектуали технічної думки, академіки О. П. Чекмарьов і К. Ф. Стародубов залишили по собі неабиякий спадок наступним поколінням вітчизняних вчених. Зокрема, в фондах патентно-технічного відділу Дніпропетровської обласної бібліотеки є у вільному доступі понад 100 охоронних документів, які свідчать про силу технічного генію вчених у форматі авторських свідоцтв та патентів.

Щоправда, для широкого загалу відкрито лише фонди починаючи від 1967 року. Та навіть у такому дещо обмеженому вигляді спадщина вчених вражає своїм масштабом. Наведений у статті матеріал перш за все буде корисним тим, хто цікавиться історією становлення вітчизняної металургійної науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мироненко М. А. Академік Олександр Чекмарьов – людина сродної праці : рекомендована бібліограф. покажчик : до 120-ліття від дня народження академіка Олександра Петровича Чекмарьова. Серія «ВЧЕНІ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ». Вип. 7. Дніпропетр. управління культури, націонал. і релігій облдержадміністрації, Дніпропетров. обл. універсал. наук. б-ка ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія, ред.: І. Голуб. Дніпро : ДОУНБ, 2022. 86 с. URL: <https://www.libr.dp.ua/fullkr/index.php?pbp=735>
2. Кирилл Фёдорович Стародубов. Под общ. ред. Вл. И. Большакова. Днепропетровск : «Днепр-VAL», 2004. 124 с.

REFERENCES

1. Myronenko M.A. *Akademik Oleksandr Chekmar'ov – lyudyna srodnoyi pratsi : rekomend. biobibliohraf. pokazhchuk : do 120-littyi vid dnya narodzhennya akademika Oleksandra Petrovycha Chekmar'ova* [Academician Oleksandr Chekmaryov is a person of similar work : recommendation. biobibliographer. index : to the 120th anniversary of the birth of academician Oleksandr Petrovych Chekmaryov]. Series: SCIENTISTS OF DNIPROPETROVSKHINA. Iss. 7. Dnipro : DOUNB Publ., 2022, 86 p. (in Ukrainian)
2. Bolshakov V.I. *Kyryll Fedorovych Starodubov* [Kirill Fyodorovych Starodubov]. Dnipropetrovsk : “Dnipro-VAL” Publ., 2004, 124 p. (in Russian)

Надійшла до редакції: 17.04.2023.